

SXEDIO.840

26.7.1964: Ο ΝΤΗΝ ΑΤΣΕΣΟΝ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΟΚΥΠΡΙΟΥΣ, ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΚΡΑΤΗ ΜΕΣΑ ΣΤΟ ΚΡΑΤΟΣ, ΚΑΙ ΞΕΧΩΡΙΣΤΑ ΔΗΜΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ- ΠΕΡΑΝ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΡΧΗΣ ΒΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ή ΣΤΟ ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ

Ενώ ο Πρόεδρος Μακάριος έσπευδε στην Αθήνα ανήσυχος για να ενημερωθεί για τις παρασκηνιακές επαφές στη Γενεύη του αμερικανού τέως Υπουργού Εξωτερικών Ντην Ατσεσον -και του μεσολαβητή των Ηνωμένων Εθνών Σακχάρι Τουομιόγια στη Γενεύη, τον Ιούλιο του **1964**, ο Ντην Ατσεσον, με ένα υπόμνημά του προς τον Έλληνα πρεσβευτή, και αντιπρόσωπο της Ελλάδας στις παρασκηνιακές διαβουλεύσεις της Γενεύης, Δημήτριο Νικολαρεΐζη, εισηγείτο τρόπους για την εσωτερική διάρθρωση της Κυπριακής Δημοκρατίας και πρόσθετες εγγυήσεις προς τους Τούρκους.

Ο Ατσεσον ζητούσε μεταξύ άλλων μειονοτικά δικαιώματα για τους τουρκοκύπριους, αυτοδιοίκηση με τουρκοκυπριακές περιοχές που θα αποτελούσαν κράτη μέσα στο κράτος και ξεχωριστά δημαρχεία και δικαστήρια στις τουρκικές συνοικίες των πόλεων.

Όπως ανέφερε η Τουρκία είχε επιδείξει ενδιαφέρον να συζητήσει τις προτάσεις του Ατσεσον δεδομένου ότι θα ικανοποιούνται οι βασικοί του όροι για την παραχώρηση βάσης στην Κύπρο είτε στο Καστελλόριζο.

Οι προτάσεις του Ντην Ατσεσον υποβλήθηκαν στις **26** Ιουλίου, ώστε αυτές να βρίσκονται ενώπιον της Ελληνικής Κυβέρνησης κατά τις συνομιλίες Μακαρίου- Παπανδρέου στην Αθήνα την επομένη **27** Ιουλίου, **1964**.

Τις προτάσεις Ατσεσον υπέβαλε στην ελληνική Κυβέρνηση ο Έλληνας πρεσβευτής Δημήτριος Νικολαρεΐζης με τη παράκληση να δοθούν αμέσως στον Πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου και όπως αυτές

βρίσκονται ενώπιον του την Κυριακή 26 Ιουλίου, παραμονή της συνάντησης του με τον Πρόεδρο Μακάριο.

Ανέφερε ο Ντιν Ατσεσον στο υπόμνημά του προς τον πρόεδρο Νικολαρείζη (Ιστορική Εγκυκλοπαίδεια Κύπρου, 13ος τόμος σελ. 118):

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΕΥΤΗ ΝΙΚΟΛΑΡΕΙΖΗ

Στις προηγούμενες συνομιλίες μας εισηγήθηκα για μελέτη απο την Ελληνική Κυβέρνηση ότι στα πλαίσια μιας τελικής διευθετήσεως που δυνατό να επιτευχθή σχετικά με την Κύπρο, είτε πρόκειται για μια ανεξάρτητη Κύπρο, είτε για μια Κύπρο άμεσα συνδεδεμένη με την Ελλάδα, πρέπει να διασφαλισθούν στην τουρκική μειονότητα ορισμένα δικαιώματα τοπικής αυτοκυβέρνησης.

Η μειονότητα πρέπει να έχει επίσης πλήρεις νομικές διασφαλίσεις παραδεδεγμένων ανθρωπίνων και μειονοτικών δικαιωμάτων, του είδους που καθορίζονται στη συνθήκη της Λωζάννης. Για να δοθεί στην Τουρκία και στους τουρκοκύπριους διαβεβαίωση ότι αυτές οι διευθετήσεις θα εφαρμοσθούν και θα γίνουν πλήρως σεβαστές, πρότειναν ότι πρέπει να υπάρχει ένας διεθνής αντιπρόσωπος ή ομάδα για να τις επιβλέπει. Είχατε την καλωσύνη να μου αναφέρετε ότι ο Πρωθυπουργός Παπανδρέου έχει συμφωνήσει κατ' αρχήν με τις εισηγήσεις αυτές και το θεωρώ αυτό σαν σημαντικό βήμα προς τα εμπρός προς την κατεύθυνση του ειρηνικού στόχου στον οποίο προσπαθούμε να φθάσουμε.

Δεν νομίζω ότι είναι αναγκαίο ή επιθυμητό να προσπαθήσω να καθορίσω τώρα τις λεπτομέρειες των προνοιών των μειονοτικών δικαιωμάτων που πρέπει να περιληφθούν στην τελική διευθέτηση. Αυτές μπορούν να αντληθούν από τη συνθήκη της Λωζάννης, τη Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών και άλλα καλώς γνωστά κείμενα.

Χωρίς αμφιβολία πρέπει να υπάρχουν τροποποιήσεις για να ανταποκρίνονται στις ειδικές περιστάσεις που επικρατούν στην Κύπρο. Πάντως το έργο της σύνταξης τέτοιων προνοιών θα είναι ίσως κάπως μακροχρόνιο και χρειάζεται περισσότερο

προσωπικό από εκείνο που εγώ κι εσείς έχουμε στη διάθεση μας. Η συμφωνία για τις ακριβείς πρόνοιες που πρέπει να περιληφθούν πρέπει κατ' ανάγκη να συμφωνηθεί μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας.

Όμως θα είναι ίσως χρήσιμο για σας και τον Πρωθυπουργό, αν προσπαθήσω να σας δώσω μερικές πιο συγκεκριμένες ιδέες σχετικά με τις διοικητικές διευθετήσεις που έχω κατά νου και τις όψεις του σχεδίου επιβλέψεως που έχω υπόψη μου.

Όπως το διαβλέπω, θα υπάρχουν πιθανώς λίγα, δύο ή ίσως τρεις περιοχές στη νήσο, στις οποίες οι τουρκοκύπριοι θα έχουν την πλειοψηφία ή σχεδόν την πλειοψηφία.

Προς το παρόν ο τουρκικός τομέας της Λευκωσίας και η περιοχή που επεκτείνεται προς βορράν προς την οροσειράν της Κερήνειας είναι ένα παράδειγμα τετοιας περιοχής.

Αυτες οι περιοχές θα τυγχάνουν μεταχειρίσεως σαν χωριστές γεωγραφικές μονάδες για διοικητικούς σκοπούς, στα πλαίσια της γενικής Κυβερνητικής διαρθρώσεως ολόκληρης της νήσου. Θα μπορούσαν να έχουν δικές τους ειδικές τοπικές διοικήσεις που θα διευθύνονται και εφαρμόζονται επί τόπου απο τουρκοκύπριους.

Αν η νήσος προσαρτήθη στην Ελλάδα αυτές οι μονάδες δυνατόν να καθορισθούν σαν επαρχίες με τον όρο ότι ο έπαρχος και το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού του θα είναι πάντα Τουρκοκύπριοι και θα έχουν σημαντικό βαθμό τοπικής αυτονομίας. Οι λειτουργίες τους θα περιλαμβάνουν την συλλογή των φόρων, είτε για τοπικούς είτε για εθνικούς σκοπούς, την δαπάνη των τοπικών εσόδων για σχολεία, τοπικά συστήματα υδατοπρομηθείας, δρόμους, αποχετευτικά συστήματα και άλλα δημόσια έργα.

Θα μπορούσαν επίσης να περιλαμβάνουν την διοίκηση των τοπικών δυνάμεων αστυνομίας και την γενική διοίκηση της δικαιοσύνης. Θα πρέπει, στην πραγματικότητα να έχουν όλες τις αρμοδιότητες δημοτικών και επαρχιακών κυβερνήσεων παντού και θα πρέπει να τους δοθεί σημαντική ελευθερία στη

διοίκηση των ζητημάτων τους με την ελάχιστη δυνατή παρέμβαση της κεντρικής κυβερνήσεως.

Όπως την αντιλαμβάνομαι, η διάρθρωση και πρακτική της Ελληνικής Κυβερνήσεως είναι τέτοια που να επιτρέπη σημαντική ευελιξία σ'αυτό τον τομέα. Τα Δωδεκάνησα, για παράδειγμα, διοικούνται με κάπως χωριστό τρόπο από εκείνον που ακολουθείται στην ηπειρωτική Ελλάδα. Αυτές οι τοπικές διοικήσεις δεν θα αποτελούν όμως κράτη μέσα στο κράτος. Θα είναι, σε τελευταία ανάλυση, υπεύθυνες στην ανώτερη αρχή που μπορεί να είναι η κεντρική Κυβέρνηση μιας ανεξάρτητης Κύπρου, ο ανώτερος αντιπρόσωπος της Ελληνικής Κυβερνήσεως στην Κύπρο ή η κεντρική Κυβέρνηση της Ελλάδος στην Αθήνα.

Ο Επαρχος θα διορίζεται κατά τον συνήθη τρόπο από την κεντρική αρχή υπό τον όρο ότι θα πρέπει να είναι Τουρκοκύπριος. Αν η επαρχία θα περιλαμβάνη σημαντικό αριθμό ελληνοκυπρίων κατοίκων, θα φαινόταν λογικό ότι η αστυνομία και ωρισμένα άλλα διοικητικά σώματα θα περιλαμβάνουν Έλληνες υπαλλήλους στην τουρκική πλειοψηφία. Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθή ένα σύστημα μικτών αστυνομικών περιπόλων, για παράδειγμα, σε ωρισμένες περιοχές. (Αυτό θα ήταν επίσης χρήσιμο σε μέρη της νήσου εκτός των "τουρκικών" επαρχιών).

Σ' όλη την υπόλοιπη νήσο, όπου οι τουρκοκύπριοι θα εξακολουθήσουν κατ' ανάγκη να είναι μια μικρή μειοψηφία του πληθυσμού, θα ήταν αναγκαία μια διαφορετική διευθέτηση. Εισηγούμαι ότι θα μπορούσε να υπάρξη μια κεντρική τουρκοκυπριακή διοίκηση στη Λευκωσία που θα ασκούσε τον έλεγχο στους τουρκοκύπριους μόνο, κατά το πλείστο σ' ό,τι αφορά τις ίδιες δραστηριότητες και λειτουργίες που θα είχαν οι τοπικές αρχές στις χωριστές επαρχίες που αναφέρονται πιο πάνω.

Ένας τρόπος που θα μπορούσε να γίνει αυτό θα ήταν να οριοθετήσουν οι τουρκοικοί τομείς τω νμεγαλυτέρων πόλεων και να καθοριστούν τα χωριά που είναι τουρκικά ή έχουν τουρκική πλειοψηφία.

Αυτά θα είναι κάτω από την εξουσία της τουρκικής διοικήσεως στην Λευκωσία, που θα έχει επί κεφαλής ένα έπαρχο και θα επιβλεπει την εκλογή ή διορισμό των τοπικών αρχών, τη διοίκηση της αστυνομίας και άλλων δημοτικών λειτουργιών και τη διοίκηση του συστήματος των κατωτέρων δικαστηρίων, για την εκδίκαση υποθέσεων προσωπικού θεσμού, πολιτικών αγωγών, μεταξύ Τούρκων ποινικών δίκων στις οποίες ενέχονται μόνο Τούρκοι και παρομοίων υποθέσεων, καθαρά τουρκοκυπριακού ενδιαφέροντος.

Όπως οι αντίστοιχες αρχές στις χωριστές γεωγραφικές επαρχίες, αυτή η οργάνωση θα είναι υπόλογη στην κεντρική αρχή της νήσου, οποιαδήποτε και αν θα είναι αυτή, αλλά θα έχει σημαντικό βαθμό δικητηκής ελευθερίας. Είναι προφανές ότι πολλές πλευρές αυτού του σχεδίου θα πρέπει να τύχουν επεξεργασίας και να διευθετηθούν με διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων.

Οι εισηγήσεις μου δεν έχουν σκοπό να είναι με οποιοδήποτε τρόπο οριστικές ή αποκλειστικές. Η εφαρμογή των διασφαλίσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το δικαίωμα χρησιμοποίησης ειδικών τουρκικών δικαστηρίων, σε ωρισμένου είδους υποθέσεις και άλλα παρόμοια προνόμια, θα επεκτείνονται σε όλους τους τουρκοκύπριους, παρ' όλο που για τον ένα ή τον άλλο λόγο μερικοί δυνατό να μη υπαχθούν κάτω από την άμεση δικαιοδοσία καμμιάς από τις δυο κυβερνητικές μονάδες που έχω εισηγηθή.

Υποθέτω ότι με συμφωνίες ή νομοθεσία της κεντρικής αρχής του κράτους, θα υπάρξει ένα ειδικό μέρος της Νομοθεσίας που θα εφαρμόζεται εξ ίσου για όλους τους τουρκοκύπριους πολίτες πάνω σε θέματα που χρειάζονται ειδική νομική μεταχείριση για εθνικούς θρησκευτικούς και εθιμικούς λόγους.

Όλοι οι Τουρκοκύπριοι, θα είναι βεβαίως πολίτες του κυριάρχου κράτους και θα έχουν τα ίδια δικαιώματα και προνόμια με όλους τους άλλους κατοίκους.

Παρ' όλο που το ελληνικό μητρώο μεταχειρίσεως

των μειονοτήτων είναι καλό, η ιστορία του Κυπριακού προβλήματος και τα πάθη που έχουν δημιουργηθεί σαν αποτέλεσμα των ταραχών των τελευταίων επτά μηνών στην Κύπρο, με έχουν πείσει ότι πρέπει να περιληφθεί στη διευθέτηση ένας ειδικός μηχανισμός για τη διασφάλιση της εφαρμογής των προτεινομένων διευθετήσεων για τη διαβίωση και αυτοκυβέρνηση της μειονότητας.

Ο λογικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό, κατά τη γνώμη μου, θα ήταν τα Ηνωμένα Έθνη ή το διεθνές δικαστήριο να διορίσουν ένα διεθνή επίτροπο ή επιτροπή. Ο επίτροπος ή η επιτροπή θα βρίσκεται στη νήσο και θα έχει την εξουσία και την ευθύνη επιβλέψεως της τηρήσεως του ειδικού καθεστώτος και των δικαιωμάτων των τουρκοκυπρίων.

Προηγούμενα γι' αυτό υπάρχουν στην περίπτωση του Ντάνζιγκ και του Σάαρ, στο διάστημα μεταξύ του πρώτου και του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου και αυτή η διεθέτηση λειτούργησε καλά μέχρι που η άνοδος του Χίτλερ στην εξουσία προκάλεσε ριζική μεταβολή στην πολιτική και ψυχολογική κατάσταση.

Ο επίτροπος θα έχει εξουσία ν' ακούει παράπονα, να διερευνά είτε ύστερα από αίτηση ή με τη δική του πρωτοβουλία και να κάμνει εισηγήσεις στην αρμόδια αρχή για την επανόρθωση οποιασδήποτε παραβιάσεως. Αν οι εισηγήσεις δεν κατόρθωναν να θεραπεύσουν την κατάσταση, θα πρέπει να έχει την εξουσία να διατάσσει την αναγκαία ενέργεια. Αν οι εισηγήσεις ή αποφάσεις του δεν γίνονται αποδεκτές από την μια ή την άλλη πλευρά, η πλευρά αυτή θα έχει το δικαίωμα προσφυγής σε δικαστικό σώμα, που θα μπορούσε να είναι το Διεθνές Δικαστήριο ή ένα ειδικό σώμα που θα εγκαθιδρυόταν κάτω από την δικαιοδοσία κάτω από τη δικαιοδοσία των Ηνωμένων Εθνών. Οι αποφάσεις αυτού του σώματος θα είναι δεσμευτικές για όλους τους ενδιαφερομένους.

Ο επίτροπος θα πρέπει να έχει οποιοδήποτε προσωπικό θα ήταν αναγκαίο, περιλαμβανομένων και παρατηρητών σε αρκετό αριθμό για να βρίσκονται σε στενή επαφή με τα γεγονότα στην Κύπρο. Υπαλλακτικά

θα μπορούσε να υπάρχει μια χωριστή ομάδα παρατηρητών των Ηνωμένων Εθνών που δεν θα βρισκόταν υπό την άμεση εξουσία του Επιτρόπου, αλλά θα ενημέρωνε τον ίδιο τον Γενικό Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών.

Όπως σας είπα, έχω υποβάλει τις ίδιες εισηγήσεις στους Τούρκους αντιπροσώπους με τους οποίους είχα συνομιλίες στη Γενεύη. Δεν έχουν δώσει οριστικές ενδείξεις ότι συμφωνούν, αλλά έχουν επιδείξει ενδιαφέρον που με κάμνει να πιστεύω ότι είναι πρόθυμοι να διαπραγματευθούν αυτή την μορφή προστασίας της Τουρκοκυπριακής κοινότητας, νοουμένου ότι οι άλλες βασικές ανάγκες της Τουρκίας σχετικά με την Κύπρο θα ικανοποιηθούν. Γι' αυτό έχω ενθαρρυνθεί να ελπίζω, από την πορεία των συνομιλιών μέχρι σήμερα, ότι δυνατό να έχουμε καταλήξει σε κατ' αρχήν συμφωνία για την μέθοδο ικανοποίησης και των δύο πλευρών πάνω στα προβλήματα της τουρκοκυπριακής μειονότητας σε μια Κύπρο που θα είναι είτε πλήρως ανεάρτητη, ή μέρος της Ελληνικής επικράτειας. Αυτό, βεβαίως, δεν αντικρύζει το θέμα της εθνικής ασφαλείας της Τουρκίας και του τουρκικού γοήτρου, Αυτά πρέπει να τα αντικρύσουμε σαν ξεχωριστά προβλήματα παρ' όλον ότι είναι στενά συνδεδεμένα με το θέμα των μειονοτικών δικαιωμάτων.